

Wzmocnienie tożsamości pogranicza regionu Morza Bałtyckiego **BUDOWANIE WSPÓŁPRACY MŁODYCH**

RAPORT KOŃCOWY

**BALTIC SEA
YOUTH**

STRENGTHENING THE IDENTITY
IN THE BALTIC SEA REGION

Raport został przygotowany w ramach projektu
pt. „Strengthening the identity of the Baltic Sea Region borderlands.
Building cooperation for the youth”
finansowanego przez Radę Państw Morza Bałtyckiego.

Raport przygotowali i opracowali:
Estonia – Vladimir Sazonov (Uniwersytet w Tartu)
Litwa – Jaroslav Dvorak (Uniwersytet Kłajpedzki)
Łotwa – Lilita Seimuškāne (Uniwersytet Łotewski w Rydze)
Polska – Marcin Chełmniak, Wojciech Kotowicz,
Wojciech T. Modzelewski, Waldemar Tomaszewski, Krzysztof Żęgota,
Arkadiusz Żukowski (Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie)

Okładka i skład: Leon Krakowiak

Grupa Wydawnicza FNCE

ISBN 978-83-68074-43-7
Poznań 2024

Celem projektu jest pomoc w rozwoju współpracy młodzieży jako metody wsparcia tożsamości regionalnej, promocji akceptacji i tolerancji w środowiskach edukacyjnych i akademickich, promocji wartości demokratycznych wśród młodych ludzi. Przyszłość każdego projektu zależy od młodych - dlatego ważnym celem projektu jest aktywizacja młodzieży i rozwój ich chęci do aktywnego brania udziału w procesach politycznych i społecznych. Region Morza Bałtyckiego odgrywa ważną rolę we współczesnej Europie, ponieważ przechodzi obecnie znaczące zmiany: społeczne, ekonomiczne, kulturalne, polityczne i w obrębie bezpieczeństwa, które są związane z procesami integracji europejskiej. Sposoby kooperacji rozwinięte w regionie Morza Bałtyckiego mogą zostać modelem dla rozwiązań, które można zaaplikować do innych regionów.

Zacząć należy od definicji tożsamości. Jest wiele definicji tożsamości, na przykład *Britannica Dictionary* definiuje ją jako „cechy, przekonania itp., które sprawiają, że konkretna osoba lub grupa różni się od innych”¹. W obecnych burzliwych i niespokojnych czasach, kiedy Rosja zaatakowała Ukrainę i w 2022 roku rozpoczęła pełnoskalową wojnę, a 8 lat wcześniej Rosja zaatakowała Ukrainę i zaanektowała Krym, tożsamość jest istotna dla bezpieczeństwa. W tle tych wydarzeń Rosja używa wojny informacyjnej przeciwko całemu Zachodowi - zwłaszcza w regionie Bałtyku - próbując wytworzyć konflikty pomiędzy różnymi tożsamościami, w szczególności poprzez rusofobię w wiadomościach propagandowych.

Dlatego tożsamość jest bardzo ważna także z punktu widzenia bezpieczeństwa i odporności na szkodliwą dezinformację, zwłaszcza wśród młodych ludzi, którzy są szczególnie podatni na wpływy zewnętrzne podczas procesu kształtowania ich światopoglądu. Bardzo istotne jest znalezienie odpowiednich mechanizmów, środków zaradczych i sposobów ich ochrony przed wrogą rosyjską propagandą.

¹ The Britannica Dictionary. *Identity*. <https://www.britannica.com/dictionary/identity> [dostęp: 29 Oct 2023].

Analiza ankiety o tożsamości bałtyckiej w regionach pogranicza

Badanie zostało przeprowadzone zgodnie z zasadami etyki w prowadzeniu badań naukowych. Respektuje zasady zawarte w międzynarodowych dokumentach takich jak „Deklaracja Helsińska”, „Karta Praw Podstawowych Unii Europejskiej”, „Konwencja o Prawach Człowieka i Biomedycynie Rady Europy” oraz odpowiednich dokumentach Litwy, Łotwy, Estonii i Polski w tym zakresie.

Przypadek Polski

W 2023 roku, od 5 maja do 30 czerwca, przeprowadzono badanie młodzieży „Wzmocnienie tożsamości pogranicza regionu Morza Bałtyckiego. Budowanie współpracy młodych”.

PRÓBA BADAWCZA: 141 respondentów (studenci i uczniowie).

PODZIAŁ UCZESTNIKÓW BADANIA WEDŁUG PŁCI: w badaniu wzięło udział 84 mężczyzn (60%) i 57 kobiet (40%).

WIEK RESPONDENTÓW: od 17 do 30 lat.

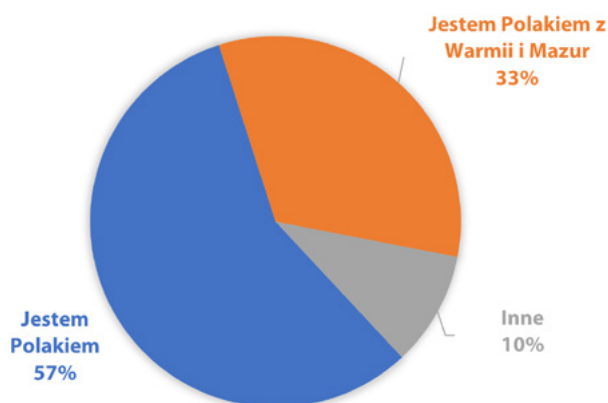
SPOSOBY DYSTRYBUCJI KWESTIONARIUSZA: kwestionariusz został opublikowany na elektronicznej platformie https://docs.google.com/forms/d/162BpU2xWgE9n4O88d5SR3AXsOH5RkMeOyTtjm_tUwgs/edit?pli=1

MIEJSCE ZAMIESZKANIA RESPONDENTÓW: 37,6% respondentów wskazała, że mieszka na wsi, 22,7% respondentów – w mieście liczącym od 10 do 50 tysięcy mieszkańców, 19,1% respondentów – w mieście liczącym od 100 do 200 tysięcy mieszkańców, 7,8% respondentów – w mieście liczącym do 10 tysięcy mieszkańców, 6,4% respondentów – w miastach liczących od 50 do 100 tysięcy mieszkańców, a 6,4% respondentów – w miastach liczących ponad 200 tysięcy mieszkańców.

Odpowiedzi

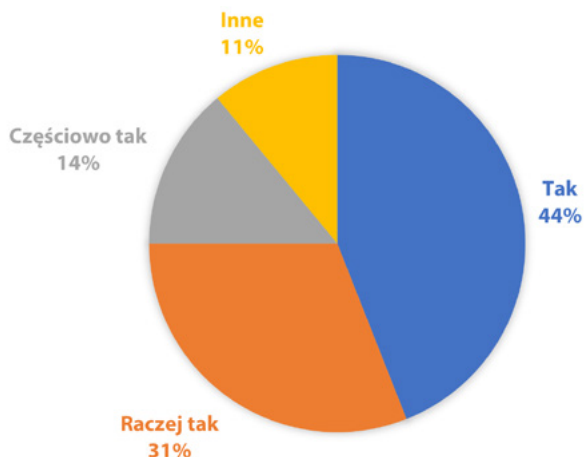
1. Jak opisałbyś swoją tożsamość narodową/etniczną?

57% respondentów zidentyfikowało się jako Polacy, bez dodatkowej specyfikacji. 33% zidentyfikowało się jako Polacy z Warmii i Mazur.

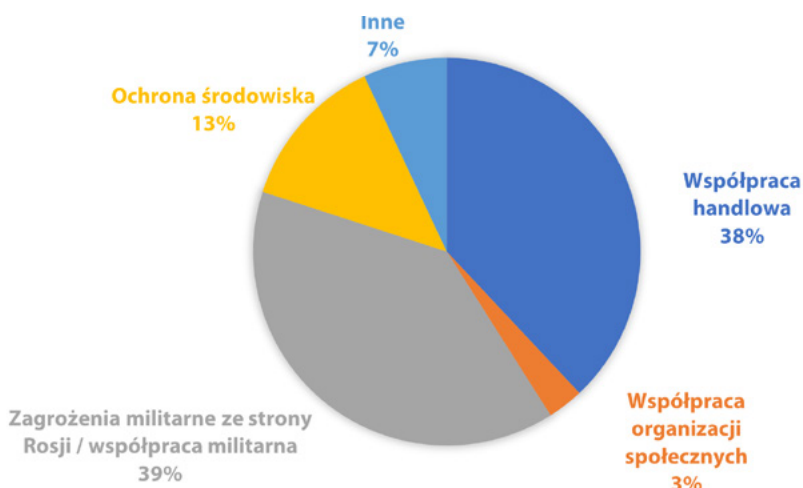
2. Czy czujesz się związany ze swoim miejscem zamieszkania?

Większość respondentów wskazała związek z miejscem zamieszkania – 44% odpowiedziało „tak”, 31% „raczej tak” i 14% „częściowo tak”.

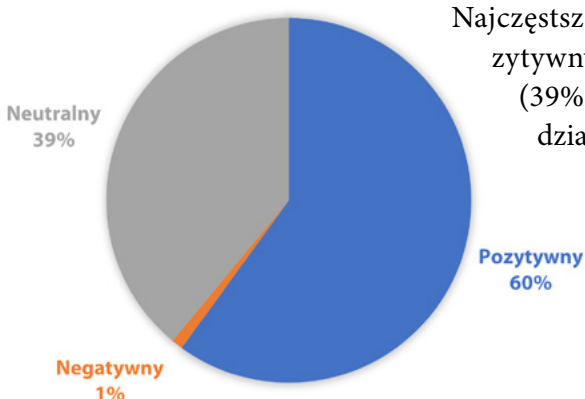

3. Który obszar współpracy między krajami regionu Morza Bałtyckiego jest według Ciebie najważniejszy?

Respondenci uważają zagrożenia militarne ze strony Rosji (39%) oraz współpracę handlową (38%) za najważniejsze obszary współpracy między krajami regionu Morza Bałtyckiego. Dodatkowo niektórzy respondenci podkreślili znaczenie ochrony środowiska naturalnego (13%) oraz współpracę organizacji społecznych (3,5%).

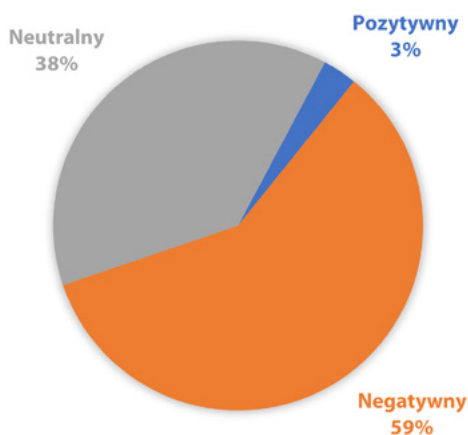
4. Jaki jest Twój stosunek do społeczeństw krajów regionu Morza Bałtyckiego (z wyjątkiem społeczeństwa rosyjskiego)?

Najczęstsze odpowiedzi to: „pozytywny” (60%) i „neutralny” (39%), a tylko 1% odpowiedziało „negatywny”.

5. Jaki jest Twój stosunek do społeczeństwa rosyjskiego?

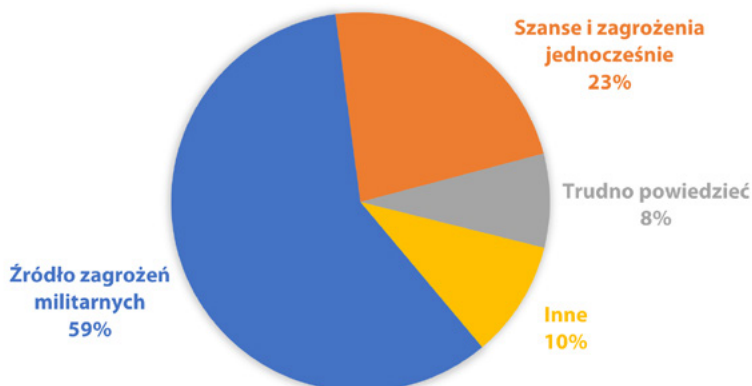
Większość (59%) odpowiedziała, że ich stosunek do społeczeństwa rosyjskiego jest negatywny, 38% odpowiedziało, że jest neutralny, a tylko 3% odpowiedziało, że jest pozytywny.

6. Twoim zdaniem, sąsiedztwo z Rosją to przede wszystkim:

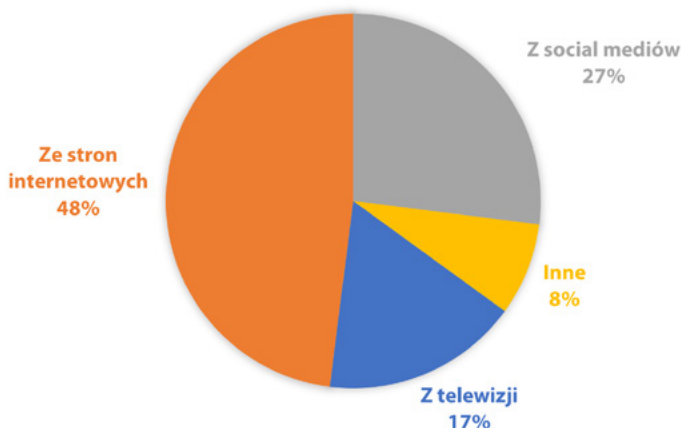
Wśród odpowiedzi najpopularniejsze były:

- Rosja jest źródłem zagrożeń militarnych – 59%;
- Sąsiedztwo z Rosją stwarza jednocześnie szanse i zagrożenia – 23%.

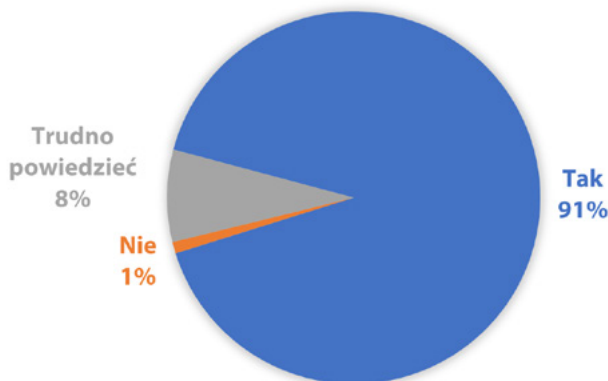
7. Skąd głównie czerpiesz informacje o bieżących wydarzeniach społecznych i politycznych?

Najpopularniejszym źródłem informacji były „strony internetowe” – 48%. Drugim najpopularniejszym wyborem były „media społecznościowe” – 27%. Tylko 17% studentów wskazało, że czerpią informacje z telewizji. Gazety i radio są używane przez niewielką liczbę respondentów (8%).

8. Czy dostrzegasz zagrożenia wynikające z fake newsów i dezinformacji we współczesnym świecie?

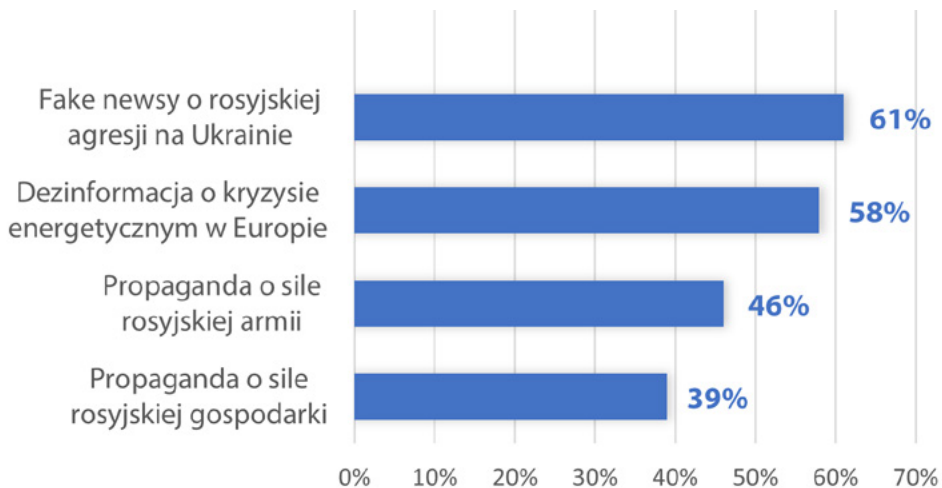
Zdecydowana większość (91%) respondentów odpowiedziała „tak” na to pytanie, a tylko 8% odpowiedziało „trudno powiedzieć” i 1% „nie”. Respondenci dostrzegają zagrożenia wynikające z fake newsów i dezinformacji we współczesnym świecie.

9. Z jakimi przykładami rosyjskiej dezinformacji i fake newsów się spotkałeś?

W odpowiedziach najczęściej wymieniane były następujące kwestie:

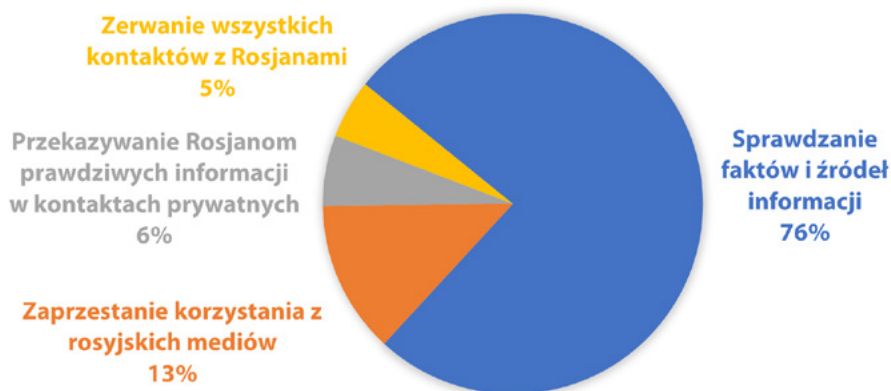
- Propaganda o sile rosyjskiej armii – problem widziany przez 61% respondentów;
- Fake newsy o rosyjskiej agresji na Ukrainie – widziane przez 58% respondentów;
- Propaganda o sile rosyjskiej gospodarki – widziana przez 46% respondentów;
- Dezinformacja o kryzysie energetycznym w Europie – 39% respondentów.

10. Jaki jest najlepszy sposób na walkę z rosyjską propagandą i fake newsami?

Najpopularniejszymi odpowiedziami były:

- Sprawdzanie faktów i źródeł informacji – wskazane przez 76% respondentów;
- Zaprzestanie korzystania z rosyjskich mediów – wskazane przez 13% respondentów;
- Przekazywanie Rosjanom prawdziwych informacji w kontaktach prywatnych – wskazane przez 6% respondentów.

Przypadek Litwy

W 2023 roku, od 23 kwietnia do 20 października, przeprowadzono badanie młodzieży „Wzmocnienie tożsamości pogranicza regionu Morza Bałtyckiego. Budowanie współpracy młodych”.

PRÓBA BADAWCZA: 211 respondentów (studenci i uczniowie).

PODZIAŁ UCZESTNIKÓW BADANIA WEDŁUG PŁCI: w badaniu wzięło udział 52 mężczyzn (31,9%) i 159 kobiet (68,1%).

ŚREDNIA WIEKU UCZESTNIKÓW BADANIA: 27,4 lat.

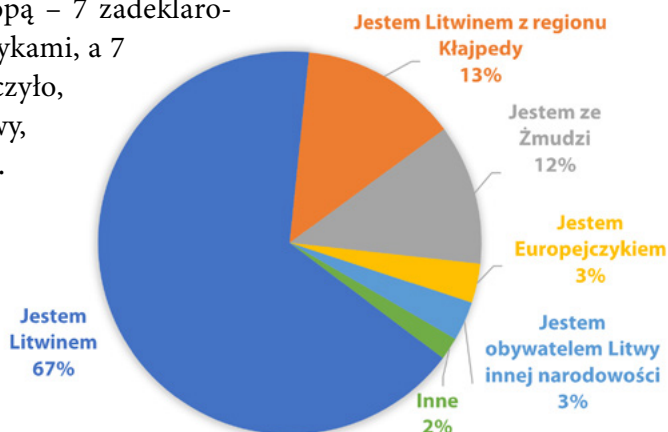
SPOSOBY DYSTRYBUCJI KWESTIONARIUSZA: kwestionariusz został opublikowany na elektronicznej platformie <https://www.manoapklaus.lt/> i był dystrybuowany za pośrednictwem wcześniej zebranych adresów e-mail z organizacji młodzieżowych oraz grup studenckich Uniwersytetu w Kłajpedzie; badanie przeprowadzono również poprzez dostarczenie papierowego kwestionariusza studentom Uniwersytetu w Kłajpedzie oraz uczniom szkół w Kłajpedzie. Dane z papierowych kwestionariuszy zostały wprowadzone do wspomnianej wcześniej elektronicznej platformy.

MIEJSCE ZAMIESZKANIA RESPONDENTÓW: Większość respondentów (43,6%, N=92) wskazała, że mieszka w mieście liczącym od 100 do 200 tysięcy mieszkańców, 40 respondentów (19%) wskazało, że mieszka w mieście liczącym od 10 do 50 tysięcy mieszkańców, a 35 respondentów (16,6%) wskazało, że mieszka na wsi. 18 respondentów (8,5%) mieszka w mieście liczącym ponad 200 tysięcy mieszkańców. Pozostali respondenci mieszkają w miastach liczących od 50 do 100 tysięcy mieszkańców (4,3%, N=9) oraz w miastach liczących do 10 tysięcy mieszkańców (8%, N=17)

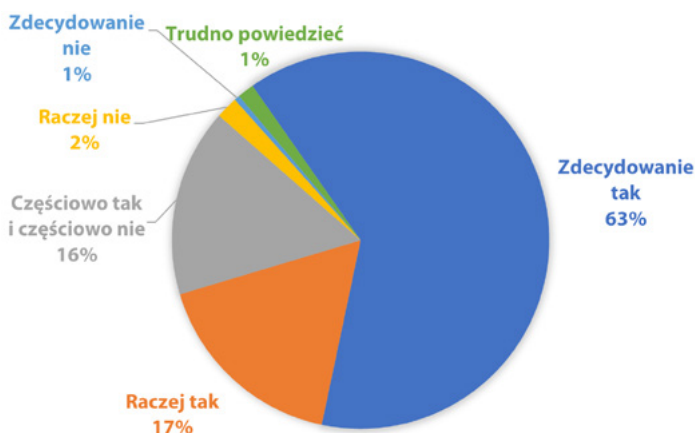
Odpowiedzi

1. Jak opisałbyś swoją tożsamość narodową/etniczną?

Największa liczba respondentów (67% – 140 odpowiedzi) zadeklarowała, że są Litwinami, 28 respondentów (13%) zadeklarowało, że są Litwinami z regionu Kłajpedy, a 25 respondentów (12%) zadeklarowało, że są z Żmudzi (lit. *Žemaitija*). Niewielka liczba respondentów zidentyfikowała się z Europą – 7 zadeklarowało, że są Europejczykami, a 7 respondentów zaznaczyło, że są obywatelami Litwy, ale innej narodowości. Tylko 4 respondentów wybrało „inne” – wskazując, że są na przykład: Żydami, *Aukštaitė*, *Kuršė*.

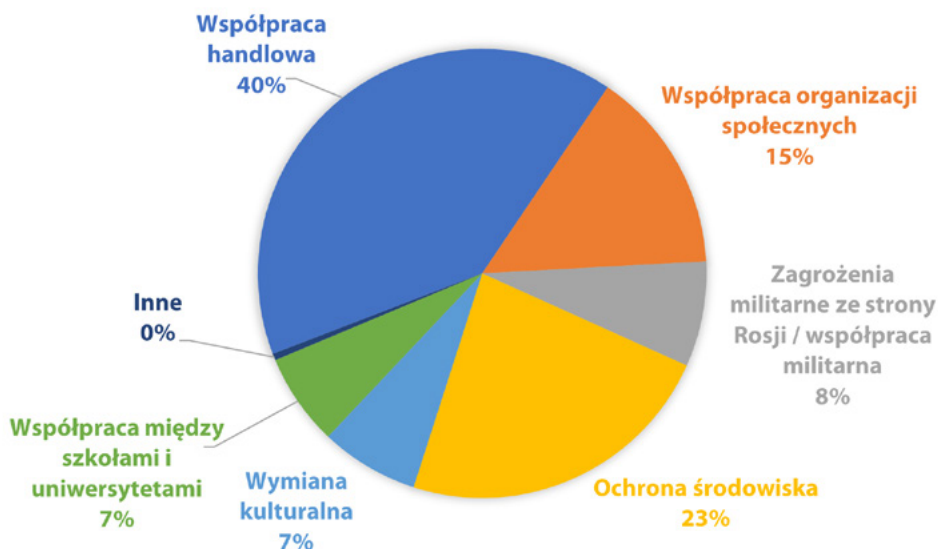
2. Czy czujesz się związany ze swoim miejscem zamieszkania?

Większość respondentów badania (63%, N=133) zaznaczyła, że zdecydowanie czuje więź ze swoim miejscem zamieszkania. „Raczej tak” odpowiedziało 36 respondentów (17%), „częściowo tak” i „częściowo nie” odpowiedziało 34 respondentów (16%). Niewielka liczba respondentów miała wątpliwości, nie wiedziała lub trudno było im odpowiedzieć na to pytanie (łącznie 4%, N=8).

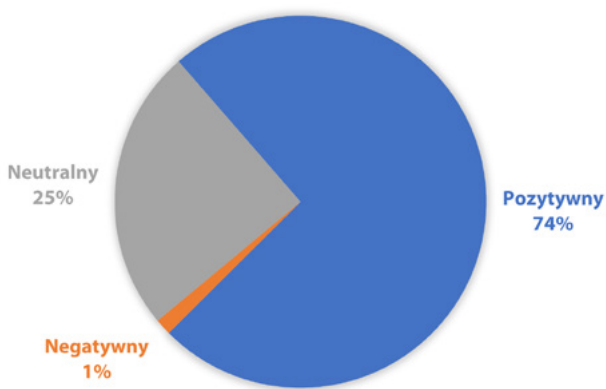
3. Który obszar współpracy między krajami regionu Morza Bałtyckiego jest według Ciebie najważniejszy?

Wyniki badania pokazują, że większość studentów i uczniów uważa, że najważniejszym obszarem współpracy między krajami regionu Morza Bałtyckiego jest handel (tak uważa 85 respondentów – 40%). 49 respondentów uważa, że ważna jest współpraca w dziedzinie ochrony środowiska, a kolejnych 31 respondentów zaznaczyło, że ważna jest współpraca organizacji społecznych. Tylko 16 respondentów zaznaczyło, że kraje regionu Morza Bałtyckiego muszą współpracować ze względu na zagrożenie ze strony Rosji/współpracę wojskową. Wymiana kulturalna również otrzymała niewiele odpowiedzi, ponieważ tylko 15 respondentów wybrało tę odpowiedź, a 14 respondentów uważa, że szkoły i uniwersytety powinny współpracować.

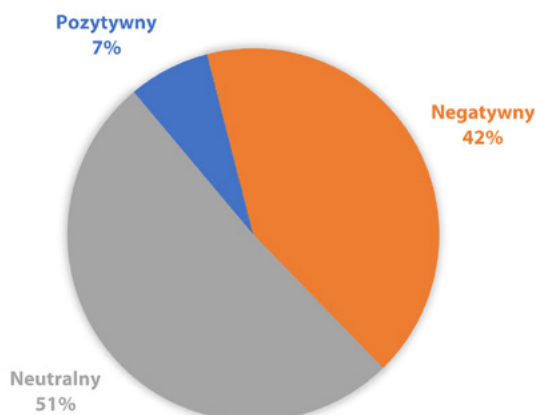
4. Jaki jest Twój stosunek do społeczeństw krajów regionu Morza Bałtyckiego (z wyjątkiem społeczeństwa rosyjskiego)?

Aż 156 respondentów (74%) wskazało pozytywny stosunek do społeczeństw krajów regionu Morza Bałtyckiego (z wyjątkiem społeczeństwa rosyjskiego). 52 respondentów (25%) miało neutralny stosunek, a tylko 3 miało negatywny stosunek.

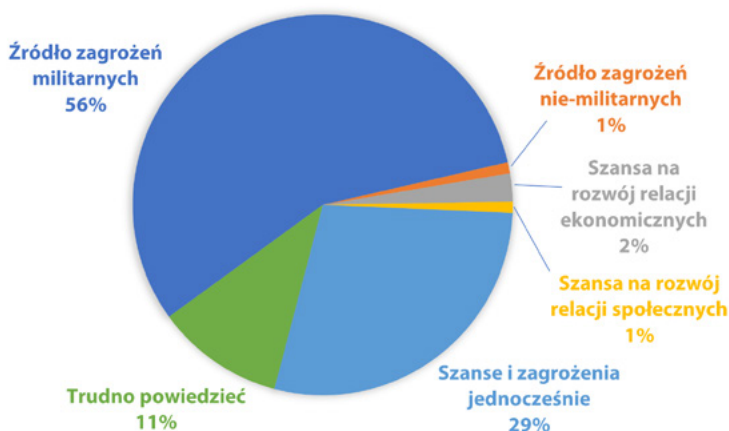
5. Jaki jest Twój stosunek do społeczeństwa rosyjskiego?

W odpowiedzi na to pytanie, 108 respondentów (51%) wskazało, że mają neutralny stosunek do społeczeństwa rosyjskiego, 88 respondentów (42%) wskazało, że mają negatywny stosunek, a 15 respondentów (7%) – pozytywny stosunek.

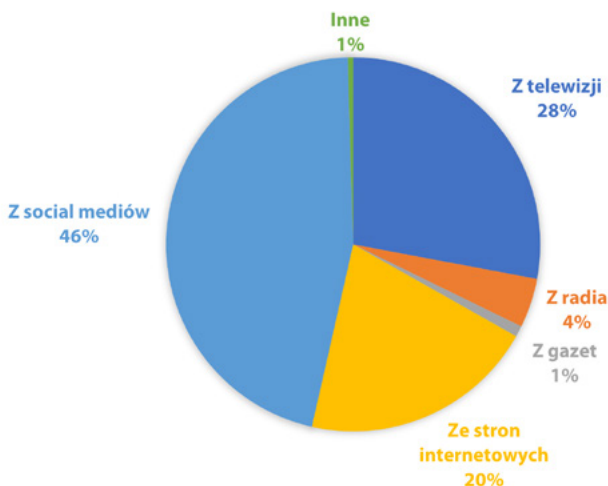

6. Twoim zdaniem, sąsiedztwo z Rosją to przede wszystkim:

Największa liczba respondentów (56%, N=119) wybrała odpowiedź, że Rosja jest źródłem zagrożeń militarnych. Jednak, co ciekawe, prawie 30% (60 respondentów) dostrzega zarówno szanse, jak i zagrożenia wynikające z sąsiedztwa z Rosją. Kolejnych 23 respondentów miało trudności z udzieleniem odpowiedzi.

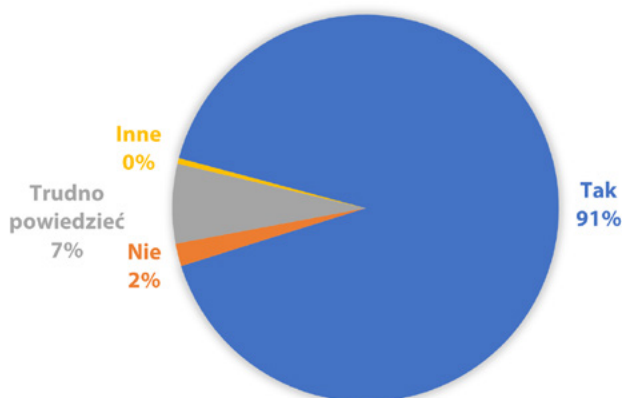
7. Skąd głównie czerpiesz informacje o bieżących wydarzeniach społecznych i politycznych?

Z uzyskanych odpowiedzi wynika, że głównym źródłem informacji dla studentów i uczniów są media społecznościowe – prawie połowa respondentów (N=97) wybrała tę odpowiedź. Kolejnym ważnym źródłem informacji jest telewizja. To źródło informacji o bieżących wydarzeniach społecznych i politycznych było ważne dla około jednej czwartej respondentów (N=59). Na trzecim miejscu znalazły się strony internetowe, które wskazało 43 respondentów. Radio i gazety były preferowane łącznie tylko przez 11 respondentów (5%). Uzyskane wyniki odzwierciedlają podobne trendy, które wykazało badanie z 2020–2021 na temat świadomości politycznej młodzieży z Kłajpedy. Badanie zostało przeprowadzone w ramach realizacji działań projektu „Kłajpeda – Młodzieżowa Stolica Europy 2021” i większość młodych ludzi wskazała, że czerpie informacje o polityce z wiadomości telewizyjnych i programów, następnie z mediów społecznościowych, a na trzecim miejscu z portali internetowych².

8. Czy dostrzegasz zagrożenia wynikające z fake newsów i dezinformacji we współczesnym świecie?

Respondentom badania zadano pytanie, czy dostrzegają zagrożenia wynikające z fake newsów i dezinformacji we współczesnym świecie. Jak widzimy, 192 respondentów (91%) wskazało, że „tak, dostrzegają”, 14 respondentów (7%) wskazało, że „trudno powiedzieć”, tylko

² Zob. *European Youth Capital*, <https://www.youthforum.org/topics/youthcapital>.

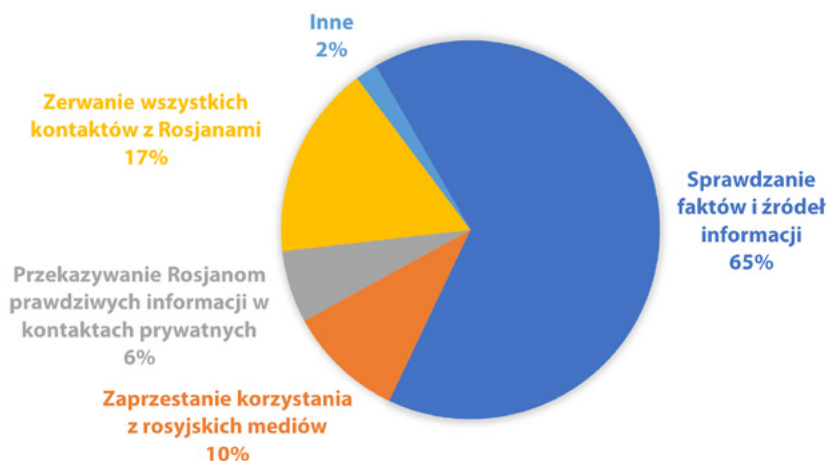
4 wskazało, że nie dostrzegają, a 1 respondent wybrał odpowiedź „inne”, ale nie sprecyzował, co to oznacza.

9. Z jakimi przykładami rosyjskiej dezinformacji i fake newsów się spotkałeś?

Analizując otrzymane odpowiedzi, możemy zauważyć, że większość respondentów (38%, N=81) uważa, że Rosja przedstawia propagandę na temat siły rosyjskiej gospodarki, kolejne 58 respondentów (28%) wybrało

odpowiedź, że Rosja publikuje fałszywe wiadomości o rosyjskiej agresji

na Ukrainę, a 52 respondentów odpowiedziało, że Rosja publikuje propagandę na temat siły rosyjskiej armii.

10. Jaki jest najlepszy sposób na walkę z rosyjską propagandą i fake newsami?

Ponad połowa respondentów (N=138) uważa, że najlepszym sposobem na walkę z rosyjską propagandą i fake newsami jest sprawdzanie faktów i weryfikacja źródeł informacji. 35 respondentów uważa, że lepiej jest całkowicie zerwać wszelkie kontakty z Rosjanami, 21 respondentów wskazało, że należy przestać korzystać z rosyjskich mediów. Kolejnych 13 respondentów wskazało, że konieczne jest przekazywanie prawdziwych informacji Rosjanom za pośrednictwem prywatnych kanałów. Ci, którzy odpowiedzieli „inne”, nie sprecyzowali swojego wyboru.

Przypadek Łotwy

W 2023 roku, od końca maja do czerwca, przeprowadzono badanie młodzieży „Wzmocnienie tożsamości pogranicza regionu Morza Bałtyckiego. Budowanie współpracy młodych”.

PRÓBA BADAWCZA: 139 respondentów (studenci i uczniowie).

PODZIAŁ UCZESTNIKÓW BADANIA WEDŁUG PŁCI: 71% kobiet i 29% mężczyzn.

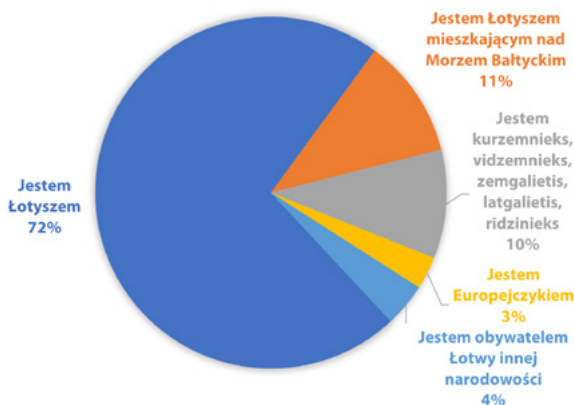
SPOSOBY DYSTRYBUCJI KWESTIONARIUSZA: przez szkoły i uniwersytety.

MIEJSCE ZAMIESZKANIA RESPONDENTÓW: Większość respondentów (46%) wskazała, że mieszka w mieście liczącym ponad 200 tysięcy mieszkańców, 22% respondentów – w mieście liczącym od 10 do 50 tysięcy mieszkańców, a 16% respondentów mieszka na wsi. 9% respondentów mieszka w mieście liczącym mniej niż 10 tysięcy mieszkańców. 6% respondentów mieszka w mieście liczącym od 50 do 100 tysięcy mieszkańców, a 1% respondentów mieszka w mieście liczącym 100 do 200 tysięcy mieszkańców.

Odpowiedzi

1. Jak opisałbyś swoją tożsamość narodową/etniczną?

Większość respondentów identyfikuje się jako Łotysze (72%), a znacząca część również identyfikuje się jako Łotysze mieszkający w pobliżu Morza Bałtyckiego (11%). Dodatkowo, mniejszy odsetek identyfikuje się z konkretnymi tożsamościami regionalnymi w Łotwie.

2. Czy czujesz się związany ze swoim miejscem zamieszkania?

Wielu respondentów wyraziło silną więź ze swoim miejscem zamieszkania: 70% wskazało, że zdecydowanie lub raczej czują się związani z miejscem zamieszkania. Z kolei mniejszość respondentów (8%) wyraziła, że raczej lub zdecydowanie nie czują się związani ze swoim miejscem zamieszkania.

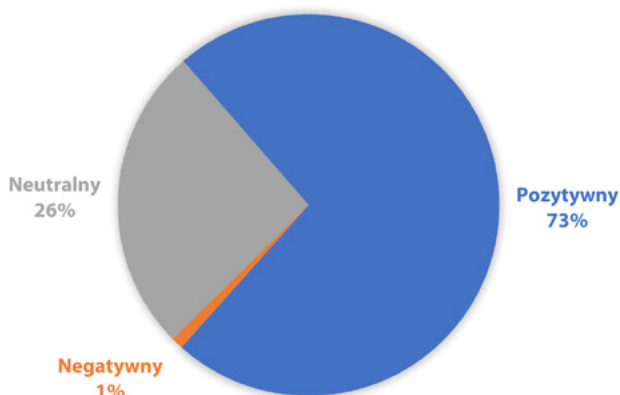

3. Który obszar współpracy między krajami regionu Morza Bałtyckiego jest według Ciebie najważniejszy?

Biorąc pod uwagę trwającą wojnę między Rosją a Ukrainą, ankieta badała postrzeganie zagrożeń i znaczenie współpracy między krajami regionu Morza Bałtyckiego. Znacząca część respondentów (50%) wskazała „zagrożenia ze strony Rosji/współpracę wojskową” jako najważniejszy obszar współpracy, podkreślając wyraźne obawy dotyczące bezpieczeństwa i obrony w regionie. Ponadto respondenci uznali znaczenie innych form współpracy: 36% współpracę handlową, 29% podkreśliło „ochronę środowiska”, 1% „współpracę między organizacjami społecznymi”, 8% „wymianę kulturalną” i 6% „współpracę między szkołami i uniwersytetami”.

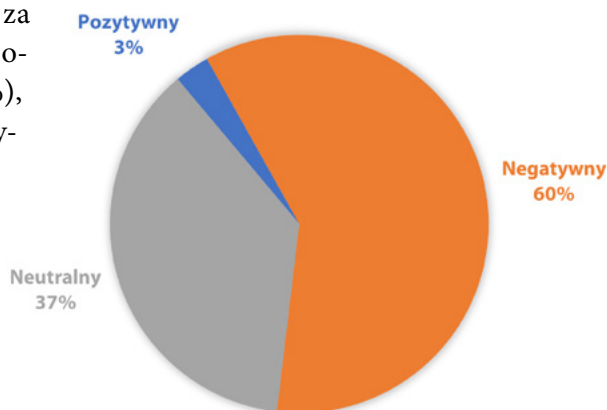
4. Jaki jest Twój stosunek do społeczeństw krajów regionu Morza Bałtyckiego (z wyjątkiem społeczeństwa rosyjskiego)?

Większość respondentów ma pozytywny stosunek do społeczeństw krajów regionu Morza Bałtyckiego (z wyjątkiem społeczeństwa rosyjskiego) 73% wskazało pozytywny stosunek.

5. Jaki jest Twój stosunek do społeczeństwa rosyjskiego?

Większość respondentów ma za to negatywny stosunek do społeczeństwa rosyjskiego (59,7%), zaledwie mały odsetek ma pozytywny stosunek (2,9%).

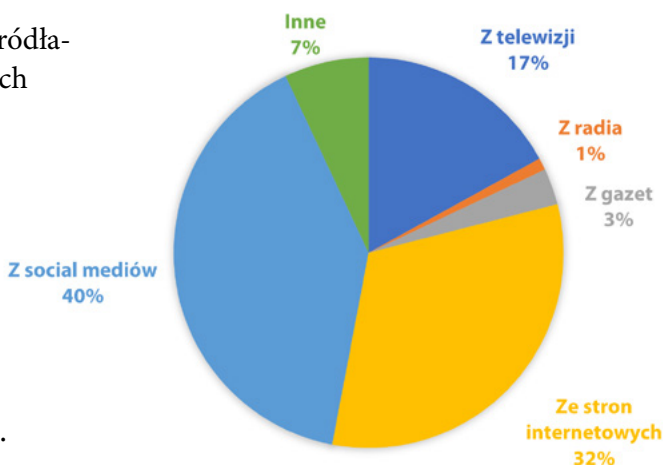
6. Twoim zdaniem, sąsiedztwo z Rosją to przede wszystkim:

Znaczący odsetek respondentów postrzega sąsiedztwo z Rosją jako źródło zagrożeń militarnych (52%), a 31% jako źródło możliwości i zagrożeń jednocześnie.

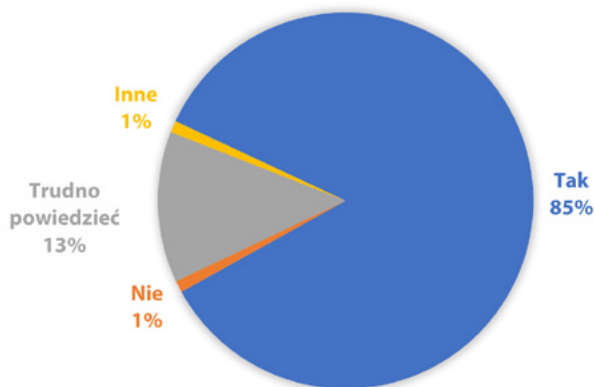
7. Skąd głównie czerpiesz informacje o bieżących wydarzeniach społecznych i politycznych?

Najczęściej używanymi źródłami informacji o bieżących wydarzeniach społecznych i politycznych są: media społecznościowe (56%) i strony internetowe (45%). Tradycyjne media, takie jak telewizja i gazety są również używane, ale w mniejszym stopniu.

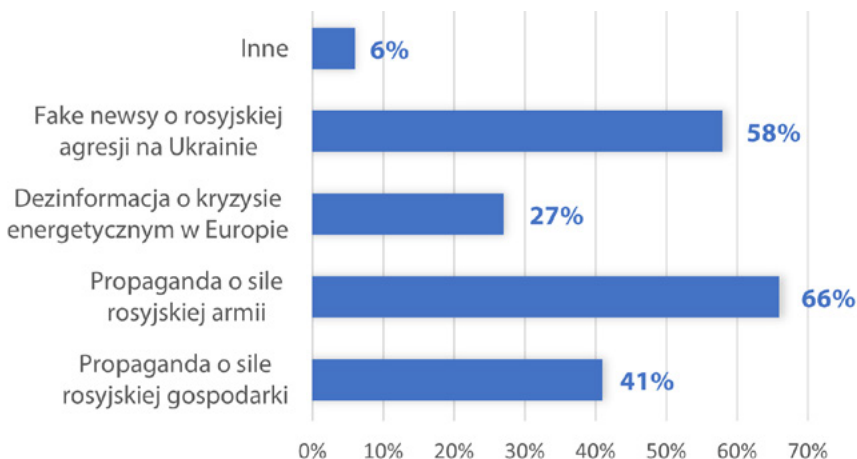
8. Czy dostrzegasz zagrożenia wynikające z fake newsów i dezinformacji we współczesnym świecie?

Badanie wykazało wysoki poziom świadomości w zakresie zagrożeń związanych z fałszywymi wiadomościami i dezinformacją – przeważająca liczba 85% respondentów dostrzega te zagrożenia.

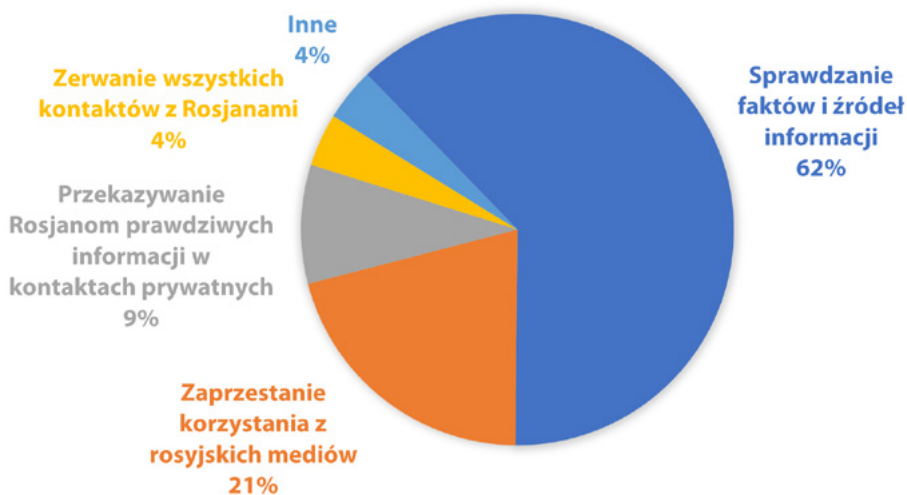
9. Z jakimi przykładami rosyjskiej dezinformacji i fake newsów się spotkałeś?

Respondenci wspomnieli o spotkaniu z rosyjską dezinformacją i fake newsami związanymi z kilkoma tematami, w tym: propagandą na temat siły rosyjskiej armii (66%), agresją Rosji na Ukrainę (58%), siłą gospodarki rosyjskiej (41%) oraz kryzysu energetycznego w Europie (27%).

10. Jaki jest najlepszy sposób na walkę z rosyjską propagandą i fake newsami?

Jeśli chodzi o walkę z rosyjską propagandą i fake newsami, ankieta wykazała, że większość łotewskich respondentów podkreśla znaczenie sprawdzania faktów i krytycznej oceny źródeł informacji jako najbardziej skutecznego podejścia, co popiera 63%. Dodatkowo, 21% sugeruje zaprzestanie korzystania z rosyjskich mediów jako środka zaradczego, podczas gdy 9% uważa, że konieczne jest dostarczanie Rosjanom dokładnych informacji za pośrednictwem prywatnych kontaktów. Tylko 4% opowiada się za zerwaniem wszelkich więzi z rosyjskim społeczeństwem jako sposobem na rozwiązanie tego problemu.

Przypadek Estonii

W 2023 roku, od 1 października do 3 października, przeprowadzono badanie młodzieży „Wzmocnienie tożsamości pogranicza regionu Morza Bałtyckiego. Budowanie współpracy młodych”.

PRÓBA BADAWCZA: 272 respondentów (studentów) z estońskich instytucji edukacyjnych i studentów z różnych estońskich uniwersytetów (licencjat, magister, doktorant).

PODZIAŁ UCZESTNIKÓW BADANIA WEDŁUG PŁCI: w badaniu wzięło udział 52 mężczyzn (31,9%) i 159 kobiet (68,1%).

WIEK RESPONDENTÓW: między 17/18 a 30 lat.

SPOSOBY DYSTRYBUCJI KWESTIONARIUSZA: kwestionariusz został opublikowany na elektronicznej platformie: <https://docs.google.com/forms/d/e/1FAIpQLSe9nsTOsV8EeGo-ETUouXdMdi4SOh-JisO2MLkqAKYGFNwMc7g/viewform?vc=0&c=0&w=1&flr=0&pli=1>

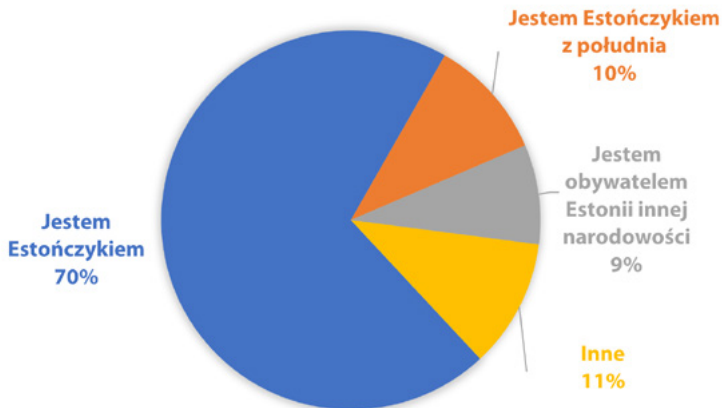
MIEJSCE ZAMIESZKANIA RESPONDENTÓW: Większość respondentów (38,5%) wskazała, że mieszka w mieście z populacją od 50 do 100 tysięcy mieszkańców, 21,5% respondentów mieszka w mieście z populacją ponad 200 tysięcy, 20,4% respondentów mieszka na wsi, 12,2% mieszka w mieście z populacją od 10 do 50 tysięcy mieszkańców, a 7,4% mieszka w miastach z populacją do 10 tysięcy.

Odpowiedzi

1. Jak opisałby swoją tożsamość narodową/etniczną?

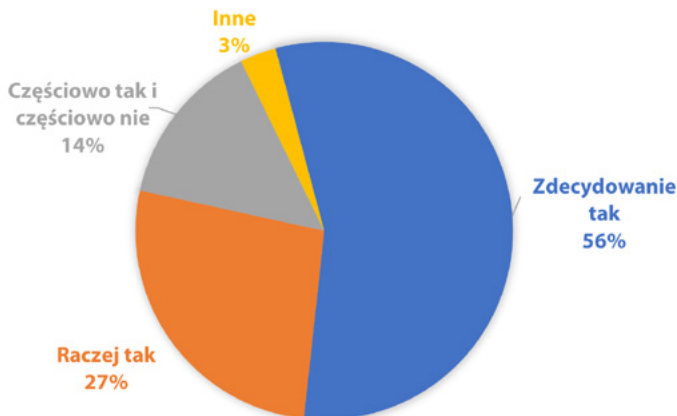
70,2% respondentów zidentyfikowało się jako Estończycy, bez dodatkowej specyfikacji. 10,3% zidentyfikowało się jako Estończycy z południa Estonii (*lõuna-eestlane*), 8,5% jako obywatele Estonii innej narodowości. Tylko kilka procent respondentów zidentyfikowało się jako Europejczycy, jako Estończycy z północy, oraz jako Estończycy z dwóch największych

wysp (Saaremaa i Hiiumaa). Kilka procent respondentów zidentyfikowało się jako osoby pochodzące z Rosji, ale mieszkające w Estonii.

2. Czy czujesz się związany ze swoim miejscem zamieszkania?

Większość respondentów czuje związek z miejscem zamieszkania: 53,5% odpowiedziało „zdecydowanie tak” i 25,7% „raczej tak”. Trzecia największa grupa respondentów (17,6%) odpowiedziała „częściowo tak i częściowo nie”. Inne odpowiedzi (raczej nie; zdecydowanie nie; trudno powiedzieć) otrzymały tylko kilka procent.

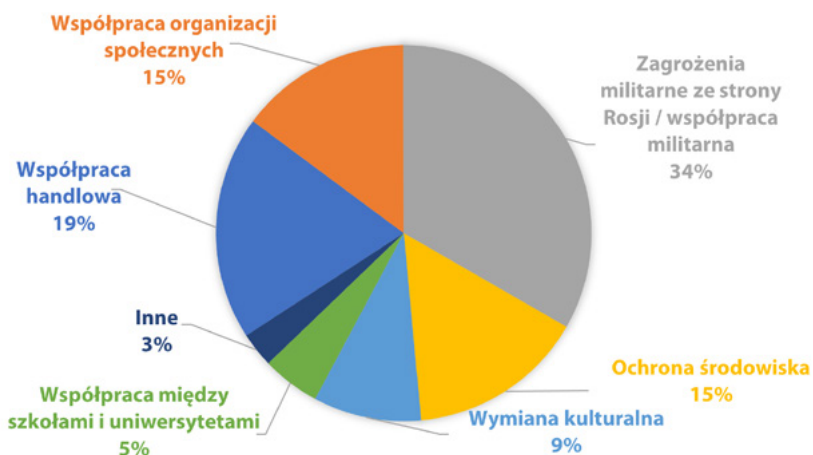

3. Który obszar współpracy między krajami regionu Morza Bałtyckiego jest według Ciebie najważniejszy?

Najpopularniejszymi odpowiedziami o współpracy w regionie Morza Bałtyckiego były:

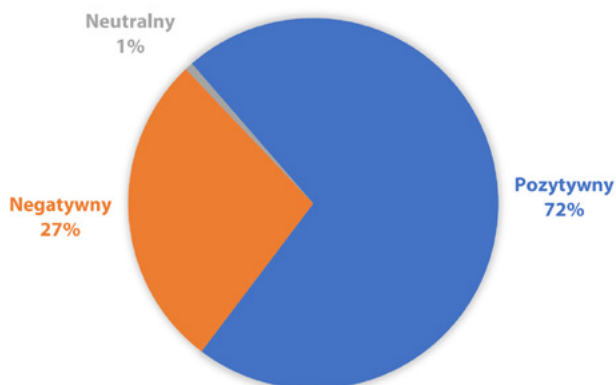
- Zagrożenia ze strony Rosji/współpraca wojskowa – 33,3%;
- Współpraca handlowa – 19,3%;
- Ochrona środowiska – 15,2%;

14,8% respondentów wybrało współpracę między organizacjami społecznymi, a 9,3% wymianę kulturową.

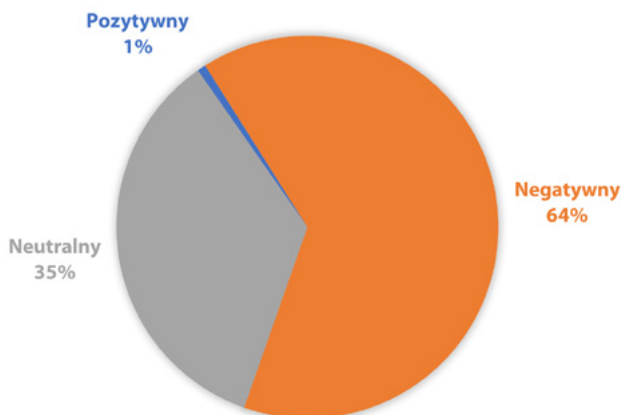
Co ciekawe, obszary jak współpraca między szkołami i uniwersytetami oraz bezpieczeństwo wewnętrzne otrzymały tylko kilka odpowiedzi, przy czym współpraca między szkołami i uniwersytetami była znacznie bardziej popularna niż bezpieczeństwo wewnętrzne.

4. Jaki jest Twój stosunek do społeczeństw krajów regionu Morza Bałtyckiego (z wyjątkiem społeczeństwa rosyjskiego)?

Większość respondentów ma pozytywne nastawienie do społeczeństw krajów basenu Morza Bałtyckiego (71,7%), 52 respondentów (27,6%) miało neutralny stosunek, a tylko 0,5% miało negatywny stosunek.

5. Jaki jest Twój stosunek do społeczeństwa rosyjskiego?

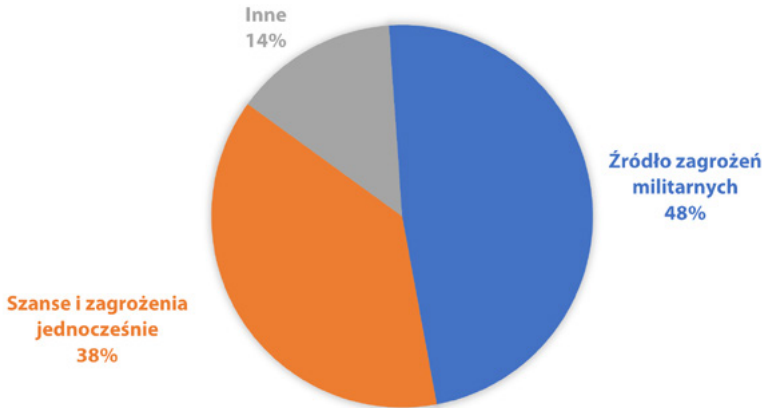

Większość odpowiedziała (64%), że ich nastawienie do społeczeństwa rosyjskiego jest negatywne, 33,5% odpowiedziało, że jest neutralne, a tylko 1% że pozytywne.

6. Twoim zdaniem, sąsiedztwo z Rosją to przede wszystkim:

Wśród odpowiedzi najpopularniejsze były:

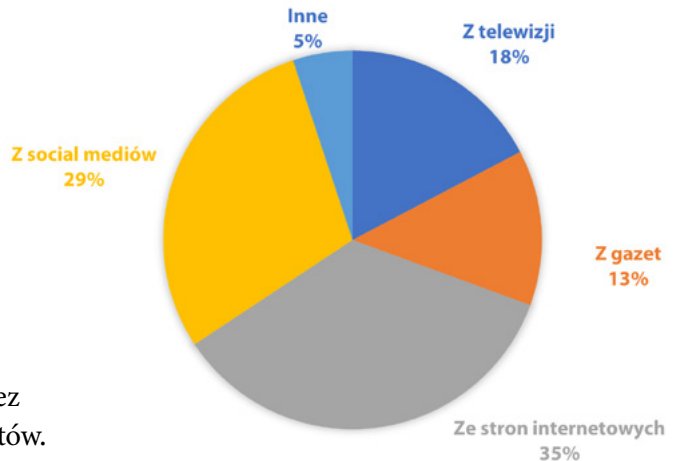
- Sąsiedztwo z Rosją jest źródłem zagrożeń militarnych – 48,2%
- Sąsiedztwo z Rosją jest źródłem szans i zagrożeń jednocześnie – 37,9%.

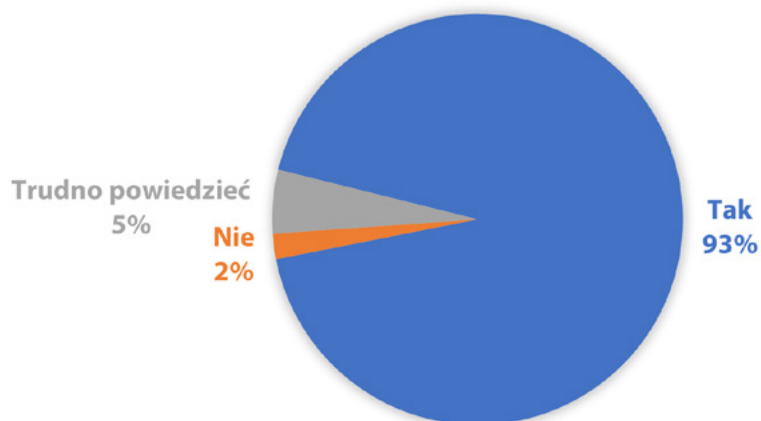
7. Skąd głównie czerpiesz informacje o bieżących wydarzeniach społecznych i politycznych?

Najpopularniejszymi odpowiedziami były „strony internetowe” – 35,1% oraz media społecznościowe – 29,2%. Tylko 17,3% studentów wskazało, że czerpią informacje z telewizji a 13,3% z gazet, radio zostało wybrane tylko przez kilka procent respondentów.

Jak widać, studenci głównie czerpią informacje z Internetu (strony internetowe i media społecznościowe) – 64,3%.

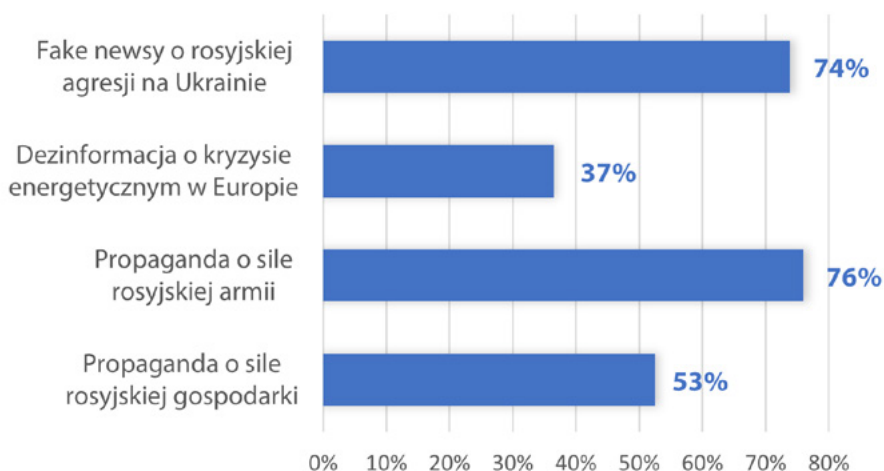

8. Czy dostrzegasz zagrożenia wynikające z fake newsów i dezinformacji we współczesnym świecie?

93% respondentów dostrzega zagrożenia związane z fałszywymi wiadomościami i dezinformacją we współczesnym świecie.

9. Z jakimi przykładami rosyjskiej dezinformacji i fake newsów się spotkałeś?

Najpopularniejszymi odpowiedziami były:

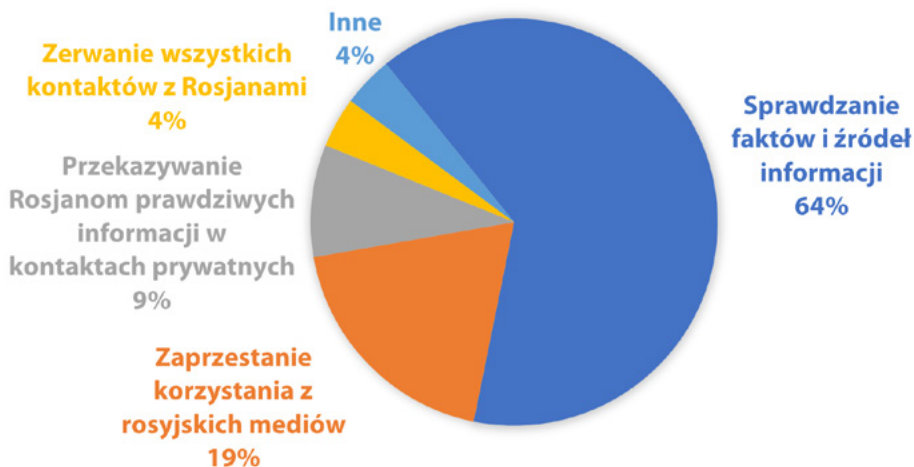
- Propaganda o sile rosyjskiej armii – problem widziany przez 76% respondentów;

- Fałszywe wiadomości o agresji Rosji na Ukrainę – 73,8% respondentów;
- Propaganda o sile rosyjskiej gospodarki – 52,5% respondentów;
- Dezinformacja o kryzysie energetycznym w Europie – 36,5% respondentów.

10. Jaki jest najlepszy sposób na walkę z rosyjską propagandą i fake newsami?

Najpopularniejszymi odpowiedziami były:

- Sprawdzanie faktów i źródeł informacji – 63,9%;
- Zaprzestanie korzystania z rosyjskich mediów – 19%;
- Dostarczanie Rosjanom dokładnych informacji za pośrednictwem prywatnych kontaktów – 8,9%;

Wstępne podsumowanie danych

1. Jak opisałbyś swoją tożsamość narodową/etniczną?

Większość respondentów badania (63%, N=133) zaznaczyła, że zdecydowanie czuje więź ze swoim miejscem zamieszkania. Większość ankietowanych czuje przede wszystkim swoją tożsamość narodową/państwową. Główne odpowiedzi w badanych grupach to: jestem Polakiem 57%; jestem Litwinem 67%; jestem Łotyszem 72%; jestem Estończykiem 70%.

2. Czy czujesz się związany ze swoim miejscem zamieszkania?

Najpopularniejsze odpowiedzi we wszystkich krajach (Polska, Litwa, Łotwa, Estonia) to: „zdecydowanie tak” i „raczej tak”.

3. Który obszar współpracy między krajami regionu Morza Bałtyckiego jest według Ciebie najważniejszy?

Wśród przedstawionych odpowiedzi, dwie najpopularniejsze w Polsce i Estonii to: „zagrożenia ze strony Rosji/współpraca wojskowa” i „współpraca handlowa”. Dwie najpopularniejsze na Litwie i Łotwie to: „współpraca handlowa” i „ochrona środowiska”.

4. Jaki jest Twój stosunek do społeczeństw krajów regionu Morza Bałtyckiego (z wyjątkiem społeczeństwa rosyjskiego)?

We wszystkich krajach większość odpowiedzi to: „pozytywne”, po nich „neutralne”.

5. Jaki jest Twój stosunek do społeczeństwa rosyjskiego?

Główna odpowiedź w Polsce, Łotwie i Estonii to: „negatywne”, ale na Litwie: „neutralne”.

6. Twoim zdaniem, sąsiedztwo z Rosją to przede wszystkim:

Główną odpowiedzią we wszystkich krajach była: „źródło zagrożeń militarnych”, a następnie „szanse i zagrożenia jednocześnie”.

7. Skąd głównie czerpiesz informacje o bieżących wydarzeniach społecznych i politycznych?

Główne odpowiedzi w Polsce i Estonii to: „ze stron internetowych” i „z mediów społecznościowych”, na Łotwie: „z mediów społecznościowych” i „ze stron internetowych”, a na Litwie: „z mediów społecznościowych” i „z telewizji”.

8. Czy dostrzegasz zagrożenia wynikające z fake newsów i dezinformacji we współczesnym świecie?

Główna odpowiedź we wszystkich badanych krajach była „tak”, to znaczy młodzież dostrzega zagrożenia wynikające z fake newsów i dezinformacji.

9. Z jakimi przykładami rosyjskiej dezinformacji i fake newsów się spotkałeś?

Główna odpowiedź w Polsce, Łotwie, Estonii to: „propaganda o sile rosyjskiej armii”, a na Litwie: „propaganda o sile rosyjskiej ekonomii”.

10. Jaki jest najlepszy sposób na walkę z rosyjską propagandą i fake newsami?

Najpopularniejsza odpowiedź we wszystkich krajach to: „weryfikacja faktów i źródeł informacji”.

Podsumowanie wyników

Nasze badanie objęło 763 osoby w czterech krajach. Ankieta pozwoliła na wgląd w postawy i percepcje młodzieży w Polsce, na Litwie, Łotwie i w Estonii, rzucając światło na ich tożsamość, poczucie bezpieczeństwa i zwyczaje związane z korzystaniem z mediów. W trakcie procesu badawczego zapewniono etyczne rozważania i świadomą zgodę, aby utrzymać integralność badań i szacunek dla uczestników.

Podsumowując, można powiedzieć, że większość respondentów biorących udział w ankiecie identyfikuje się z narodem, ponieważ czują silny związek z miejscem zamieszkania. Większość respondentów uważa, że współpraca handlowa, ochrona środowiska oraz zagrożenia

wojskowe ze strony Rosji są ważne dla współpracy krajów bałtyckich. Te zróżnicowane odpowiedzi wskazują, że młodzież bałtycka jest świadoma wieloaspektowej natury stosunków międzynarodowych i rozumie, że obawy o bezpieczeństwo wykraczają poza same zagrożenia wojskowe.

Wyniki badań ukazały także postawy młodzieży bałtyckiej wobec Rosji i społeczeństwa rosyjskiego. Godne uwagi jest to, że większość respondentów wyraziła pozytywne uczucia wobec społeczeństw krajów nadbałtyckich. Jednak w przypadku społeczeństwa rosyjskiego znacząca większość miała negatywne zdanie. Te kontrastujące postawy wobec społeczeństwa rosyjskiego prawdopodobnie są wynikiem roli Rosji w trwającym konflikcie na Ukrainie, jej strategicznych narracji i czynników historycznych. Narracje rozpowszechniane przez Rosję często przedstawiają sąsiednie kraje jako marionetki Zachodu lub jako wrogie podmioty, przyczyniając się do negatywnych percepcji widocznych w ankiecie.

Respondenci badania postrzegają sąsiedztwo z Rosją przede wszystkim jako źródło zagrożeń wojskowych, a następnie jako źródło zarówno szans, jak i zagrożeń. Jest to niewątpliwie spowodowane tym, że przez ostatnie 20 lat Rosja Putina prowadzi agresywną politykę zagraniczną, między innymi atakując Gruzję w 2008 roku, Ukrainę w 2014 roku i ponownie w 2022 roku, kiedy to Rosja rozpoczęła wielkoskalową wojnę.

W dobie wojny informacyjnej zrozumienie, skąd bałtycka młodzież czerpie wiadomości, jest kluczowe. Badanie wykazało, że głównie uzyskują informacje o wydarzeniach społecznych i politycznych ze stron internetowych oraz mediów społecznościowych, co podkreśla kluczową rolę sfery cyfrowej w kształtowaniu percepcji publicznych. Telewizja była drugim najczęściej używanym medium tylko na Litwie, podczas gdy gazety i radio były najmniej używanymi mediami we wszystkich krajach. Ponadto badanie ujawniło wysoki poziom świadomości zagrożeń związanych z fałszywymi wiadomościami i dezinformacją, przytłaczająca większość respondentów rozpoznała te zagrożenia. Demonstruje to swoistą czujność młodzieży w obliczu manipulacji informacyjnych i podkreśla znaczenie umiejętności medialnych i krytycznego myślenia w nawigacji po współczesnym krajobrazie informacyjnym.

Młodzież bałtycka wskazała również, że dostrzega zagrożenia związane z fałszywymi wiadomościami i dezinformacją oraz często napotyka

rosyjską dezinformację i propagandę o sile rosyjskiej gospodarki, potęgze rosyjskiej armii oraz rosyjskiej agresji przeciwko Ukrainie. W trakcie trwającej wojny między Rosją a Ukrainą młodzież aktywnie angażuje się w dyskusje dotyczące rosyjskich narracji strategicznych i operacji wywierania wpływu. Ogólnie rzecz biorąc, respondenci zgadzają się, że najważniejszym narzędziem w walce z dezinformacją jest weryfikacja faktów i źródeł informacji.

Te wyniki wskazują, że młodzież bałtycka aktywnie angażuje się w poszukiwanie wiarygodnych informacji i jest świadoma potrzeby skrupulatnego analizowania treści w obliczu dezinformacji, co odzwierciedla proaktywną postawę w trwającej walce informacyjnej. Ankieta daje wgląd w to, że młodzież czterech krajów bałtyckich jest czujna i wyczulona na kwestie bezpieczeństwa oraz podejmuje inicjatywy w poszukiwaniu wiarygodnych informacji w erze cyfrowej dezinformacji.

W odniesieniu do przyszłych działań i strategii, na podstawie wyników ankiety zaleca się kilka inicjatyw, w tym budowanie wspólnot, promowanie tożsamości regionalnej, zwiększanie umiejętności korzystania z informacji, zwalczanie dezinformacji oraz prowadzenie ciągłych badań. Zrozumienie tych postaw i reakcji będzie kluczowe dla decydentów i badaczy, gdy geopolityczny krajobraz będzie się nadal zmieniał. Młodzież bałtycka porusza się w złożonym i dynamicznym środowisku, wykazując czujność i różnorodność w swoich tożsamościach, jednocześnie poszukując wiarygodnych informacji w erze cyfrowej dezinformacji. Kontynuacja tej ankiety ma ogromne znaczenie dla uchwycenia zmian w perspektywach młodzieży w czasie rzeczywistym i informowania polityk, które adresują wyzwania związane z operacjami wpływu Rosji.

Wstępne rekomendacje

Istnieją trzy obszary rekomendacji:

1) **Podnoszenie świadomości:** o istniejących zagrożeniach w obszarze informacji i dezinformacji oraz innych zagrożeniach wynikających z tradycyjnych i społecznych mediów, w tym poprzez monitorowanie i ujawnianie incydentów dezinformacji, ich źródeł, metod i sposobów ich prowadzenia; identyfikowanie i diagnozowanie prób wpływania na podziały społeczne

i wyniki wyborów oraz możliwości przeciwdziałania propagandzie i dezinformacji; podnoszenie świadomości o wspólnych zagrożeniach politycznych, wojskowych, ekonomicznych i środowiskowych dla krajów bałtyckich.

2) **Rozwój umiejętności:** dotyczący odporności społecznej na dezinformację, poprzez rozwijanie kompetencji w zakresie rozpoznawania i odpowiedniego reagowania na fałszywe informacje. Kluczowe jest edukowanie młodych ludzi w zakresie rozpoznawania dezinformacji i oceny jej wpływu, wzmacnianie ich odporności na fałszywe treści oraz promowanie potrzeby weryfikowania źródeł wiedzy i uzyskiwania danych. Ponadto zaleca się dalsze aktywizowanie młodych ludzi, rozwijanie ich kompetencji w rozpoznawaniu i odpowiednim reagowaniu na dezinformację oraz opracowywanie dalszych rozwiązań wzmacniających odporność na fałszywe treści.

3) **Współpraca:** poprzez wspólne monitorowanie środowiska informacyjnego, w celu identyfikowania zagrożeń, ale także pojawiających się możliwości. Dalsze budowanie międzynarodowych partnerstw wśród młodych ludzi i pogłębianie współpracy między partnerami projektu (Polska-Litwa-Łotwa-Estonia), a co za tym idzie, wzmacnianie współpracy bałtyckiej. Podjęte działania zapewniają przestrzeń do kompleksowego i komplementarnego wprowadzenia skutecznych rozwiązań dla aktywizacji i udziału młodzieży (np. ustanowienie bałtyckich organizacji/stowarzyszeń młodzieżowych zajmujących się wymienionymi kwestiami), które w dłuższej perspektywie służą współtworzeniu tożsamości bałtyckiej.

Rządy centralne, regionalne i lokalne w krajach bałtyckich powinny odgrywać znaczącą rolę w powyższych kwestiach. Powinny:

- zachęcać do niezależnego, profesjonalnego dziennikarstwa/mediów masowych do monitorowania dezinformacji;
- wspierać badania nad dezinformacją i fałszywymi wiadomościami;
- współpracować z mediami, organizacjami społeczeństwa obywatelskiego i fact-checkerami w walce z fałszywymi wiadomościami i dezinformacją;
- budować regionalne i międzynarodowe platformy współpracy w celu przeciwdziałania fałszywym wiadomościom i dezinformacji.